קהלת א ד קהלת א ד 1. וַיֹּאמֶר יְיִ אֶל הַשְּׁטְן הַשְּׁמְתְּ לִבְּּוֹך אֶל עַבְּדִּי אָיוֹב כִּי אַין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִיוֹש תָּם וְיָשָׁר יְרָא אֵלֹהִים וְסָר מַרָע וְעֹדֶנּוּ אֱלֹהִים וְסָר מַרָע מחזיק בתמתו ותסיתני

בו קָבַּקְעוֹ וְוּנְּט. איוב ב ג זַן בַּקִדשָׁיו לֹא יַאֲמִין. וְשָׁמִיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיוּ:

4.וקרבתיאליכםלמשפט . בַּמְכַשְׁפִים ַבְּנְשְׁבָּעִיםלַשְּׁקֶרוּבְעשְׁקֵי וּבַנִּשְׁבָּעיםלַשְּׁקֶרוּבְעשְׁקֵי שְׁכַר שָׁבִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי גַר וְלֹא יראוני אַמר ייַ צבאות:

יֵן אוּנִי אָנּוּו יְיָ בְּּבְאוֹזנּ מלאכי ג ה 5. בִּי אֶת כְּל מַעֲשֶׂה. האלהים יבא במשפט ַתְּאֶלוּוִים יְבָּא בְּבִּישְׁפְּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאָם רָע: קהלת יב יד וְאָבּוְעָּ. 6. וְהָיָה כִּי תִמְצֶאן אֹתוֹ ָרְעוֹת רַבּוֹת וְצְרוֹת רְעוֹת רַבּוֹת וְצְרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַוֹּאת לְפָנֶיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְּׁבַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יְדְעְתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוֹא עֹשֶׁה היום בטרם אביאנו אל דברים לא כא

וחַרָה אַפּי בוֹ בֵּיוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנִי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֲכֹל וּמְצָאָהוּ ָרְעוֹת רַבּּוֹת וְצָרוֹת וְאָמֵר בִּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל בִּיּוֹם בָּי אֵין אֱלֹהַי בְּקְרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶה: דברים לא יז

רבינו חננאל (המשך) ששקל הקלות עושק שכר שכיר וכיוצא בו הקישו למנאף ולמכשף ר"ל אמר ומטה גר ומטי גר כתיב כלומר כאלו מטה דין של מעלה וכל העושה דבר שנאמר ולא יראוני הא יראוני אני מוחל להם. כי יו אוני אני מחול לחם. כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם. היה ר' יוחנז אומר עבד שרבו שוקל שגגות כזדונות תקנה יש לו. על כל נעלם זה שהורג כינה לפני חבירו ונמאס אם טוב ואם רע כלומר אפילו רצה לעשות טוב אפיירו דברו לבטרו ב... ועלה בידו רע כגון שנתן צדקה לעני בפרהסיא שנמצא מביישו ר' שילא אמר הנותן צדקה לאשה בסתר ומייתי לה חשרא שמשיאה שם רע רבא בשר בע״ש שאינו מחותך אלא אי קים ליה בגווא תרא א קם ליו בגווא ובהימנותא b) כרבא בר רב חסדא: והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות אמר רר רעות ייביבאן אותו יצות ובות וצרות. אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגוז זיבורא ועקרבא כגוז טעקצו זיבורא ועקרב ביחד לאדם מי שעקצו עקרב (אינו) רוצה דברים זה הממציא מעות לעני באיז ולוקחיז אותו הממוז

אות הלופיה. יש להקשות לרבי עקיבל דלוית ליה ו. דור הלף וְדוֹר בָּא בשילהי החולן (יכמות דף נ. ושם) משלו הוסיפו לו וְהָאָרִץ לְעוּלְם עמְּדָת:

עד שיחמלאו שנותיו והוא קרוי דור: דמעניר במיליה. מעביר על בובעם ברבותיו הוה. וכן איכא למימר בההיא דפ"ק דשבת

(דף יג.) באחד שמת והיתה אשתו מולכת תפיליו בבית המדרש אמרה כתיב כי היא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחצי ימיו ולא השיבו לה דבר ולא היו אומרים מהני הוה דבקדושיו לא יאמין ש אי נמי לא היה תשובה נלחת: הא יראוני מוחלין. גבי עושק שכר שכיר כתיב דהוה " ליה

לא תעשה ופליגא אן דרבי ישמעאל בפרק בתרא דיומא (דף פו.) דאמר תשובה תולה ויוה"כ מכפר ואיכא ברייתא אחרת דאמר על עשה ולא מעשה משובה מכפרת (כ) ועוד יש לחלק בין עניני תשובה יש שב ומוחלין לו מיד ויש שב דמוחלין לו אבל לא מחילה גמורה ועדייו יש עונש ואוחו עונש תולין והא דאמרינן בשבועות (דף יב: ושם) העובר על מלות עשה ונתחרט לא זו משם עד שמוחלין לו היינו מחילה גמורה ואם שב בכל לבו ע"י יסורין יתכפרו לו עונותיו: שנטשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא.

פר"ת רפואה לנשיכה זו קשה לנשיכה זו וכן אמרינן ריש פרק ב' דע"ו (דף כח: ושם) חמימי לעקרבא קרירי לויבורא: זה הממציא מעות לעני בשעת דוחקו. פרק"י דקחי חדלעיל אם טוב ואם רע שממתין לו עד שעת היוקר ונמלא קונה ביוקר לתליתא לקנות פת לפי שעה כמו שקונהו בסלו כדאמרינן חלא לסילתי תלא למזוניה וקשיא לר"ת חדא למה ') נקט כולי האי ואפסקיה באידך קרא והיה כי תמנאן אותו רעות רבות ולרות ועוד דחמרינן המלוה לעני בשעת דוחקו עליו נאמר אז מקרא וה' יענה (ישעיה נח) בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סג. ושם) מיהו התם מחלק הריב"ן בין מלוה לממניה ועוד דנקט הש"ס מילתה דלא שכיח לתלות הלחם דאמר בערבי פסחים (דף קיא: ושם) חלאי בביתה קשי לעניותה ומפרש ר"ת לרות רבות ורעות זהו הממליא מעות לעני בשעת דוחקו כגון שתפסו המושל ובא זה ואמר לו שילוה לו מעות על קרקעותיו ואם לא היה זה בא המושל היה מיקל בפדיונו לפי שהוא דחוק ועני זווי לעללתא לא שכיח אם היה רוצה לקנות תבואה להאכילו לביתו אין (ג) מוציאין לו מעות לחליתא כמו תלא וזבין (ב"ב דף מו:) כשדוחקין אותו למכור משלו לתלותו כדי שיפדה עלמו ווע"ע מוס' סנהדריו

דף עו: ד"ה והמלוה]:

וקא מחריא סנורא. מכבדת את התנור: אוסיבסיה אגנה דררעה. בורשובוא לו והוה חלופיה. יש להקשות לרבי עקיבא דאית ליה הושיבתו על גב רגלה ונכות והורע מזלה: דרעינא להו אנא. איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה אלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם לחזקיהו ולית ליה זכה מוסיפין לו הא משמע הכא דמוסיפין לו צ"ע:

> ומחריא תנורא שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה #קרחא ואיתרע מזלה ואייתיתה א"ל רב ביבי בר אביי אית לכו רשותא למיעבד הכי אמר ליה ולא כתיב ויש נספה בלא משפט א"ל והכתיב ידור הולך ודור בא אמר דרעינא להו אנא עד דמלו להו לדרא והדר משלימנא ליה לדומה א"ל סוף סוף שניה מאי עבדת אמר אי איכא צורבא מרבנן רמעביר במיליה מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה רבי יוחגן כי מטי להאי קרא בכי יותסיתני בו לבלעו חנם עבד שרבו מסיתין לו וניסת תקנה יש לו רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי יהן בקדושיו לא יאמין אי בקדושיו לא יאמין במאן יאמין יומא חד הוה קא אזיל באורחא חזייה לההוא גברא דהוה מנקים תאני שביק הגך דמטו ושקיל הגך דלא מטו א"ל לאו הני מעלן מפי א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נמרן והני לא נמרן אמר היינו דכתיב הן בקדושיו לא יאמין איני והא ההוא תלמידא דהוה בשיבבותיה דרבי אלכסנדרי ושכיב אדזומר ואמר יאי בעי האי מרבגן הוה חיי ואם איתא דלמא מהן בקדושיו לא יאמין הוה ההוא מבעם ברבותיו הוה רבי יוחנז כי מטי להאי קרא בכי וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעושקי שכר שְכיר עבד שרבוֹ מקרבו לדוֹנו וממהר להעידו תקנה יש לו אמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות אמר ריש לקיש כל הממה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנאמר יומטי גר ומטי כתיב א"ר חנינא בר פפא כל העושה דבר ומתחרם בו מוחלין לו מיד שנאמר יולא יראוני הא יראוני מוחלין שלהם מיד רבי יוחגן כי ממי להאי קרא בכי יכי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם עבד, שרבו שוְקל לו שגגות כזדונות תקנה יש לו מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאם בה ושמואל אמר זה הרק סבפני חבירו ונמאם מאי אם מוב ואם רע אמרי דבי ר' ינאי זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא כי הא דרבי ינאי חזייה לההוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהמיא אמר ליה מוטב דלא יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה דבי ר' שילא אמרי זה הנותן צדקה לאשה בסתר דקא מייתי לה לידי חשרא רבא אמר זה המשגר לאשתו

בשר שאינו מחותך בערבי שבתות סוהא רבא משגר שאני בת רב חסדא דקים ליה בגווה דבקיאה רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי יוהיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות תקנה יש לו מאי רעות וצרות אמר רב רעות שגעשות צרות זו לזו כגון זיבורא

ועקרבא ושמואל אמר זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו אמר רבא היינו דאמרי אינשי מייק לאחר שמואל אמר זווא לעללא לא שכיחא לתליתא שכיח יוחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם אמר רב ברדלא בר מביומי אמר רב כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם כל שאינו בוהיה לאכול אינו

בא ונושה בו בכל יום היינו דאמרי אינשי זוזא לעללא לא שכיח לתוליתא שכיח. פי׳ תבואה אינו מצוי ולמי שתוליז אותו הנוגשים מצוי. כתיב והסתרתי פני מהם והיה לאכול. אמר רב כל שאין בו והסתרתי פני מהם כלומר שהתפלל 3 ואין נענה אין בו והיה לאכול כלומר שמענישין אותו

ולא חטא שוב אינו חוטא] וההוא תלמיד דהוה בשיבבותיה דר׳ יוחנן ושכיב זוטר. ואמר ר׳ יוחנן אי ית הוטה בית הית הלא לבעוט ברבותיו היה חיי. רי יותנן הוה בכי אמר כתיב וקרבתי אתכם למשפט והייתי עד ממהר וגו' עבד שרבו מקרבו לדין וממהר להעידו כלום יש בו תקנה. אריב"ז אוי לנו

מדותיו: דמטו. נתבשלו: הני מינטרן. אותן שלא בישלו כל לורכן אין ממהרות לירקב: היינו דכתיב כו'. (ה) הטובות ירה פן ירקבו הף הבחורים הלדיקים נאחזין למיתה פן יחטאו: **אדווטר**. בעודו בחור: אי בעי האי מרבנן. להיות הולך בדרך טובים הוי חיי: מבעט ברבוחיו הוה. רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתיב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כלל אשר איננו ירא מלפני האלהים (קהלת ח) ותניא במסכת קדושין (דף לג:) מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהיך (ויקרא יט) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים: קלות כחמורות. עושקי שכר שכיר כמנאפים ומכשפים: ומטי גר. בהאי קרא כתיב: ולא יראוני. ובהא הרא כתיב: כי את כל מעשה האלהים יביה במשפט על כל נעלם. ואף על הנעלמות ממנו שעשה שוגג הוא מביאו במשפט: על כל. אפי׳ דבר מועט במשמע: ונמאס. קלה דעת חבירו בדבר: מאי אם טוב. דמשמע אף על הטובה מביאו במשפט: שחינו מחותך. שחינו מנוקר מן החלב ומן הגידין האסורים: בערבי שבתות. שמחוך שממהרין לעשות לורכי שבת אינן נותנין לב אם מנוקר הוא: לרום סמוכום זו לזו. לשון וכעסתה לרתה (שמואל א א) שתי נשים יחד: זיבורה ועקרבה. י) נקיט הכי משום דאמרינן במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כח:) חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא הלכך היכא דנכתיה זיבורה ועקרבה נעשות לרות זו לזו דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בחמימי דקשה לזיבורא: וה הממליה מעות לעני בשעת דוחקו. אלעיל קאי אם טוב ואם רע הרגיל להמציא בדקתו לעני בשעת דוחקו ולא קודם שעת הדחק שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הזול: לעללת. לקנות התבוחה חי דמתרגם ועללת ארעא (ויקרא כג): לחליחא. להפסד ולאיבוד כך שמעתי. ולי נראה לקנות בשעת הדחק מזון שהוא תולה בסלו כדאמר מר (פסחים דף קיא:) תלא סילתא תלא מזוני תלאי בביתא קשה לעניותא:

ל) [פי׳ נשרפה רגלה.ערוך], ב) [כתובות קיל.], ג) ול"ל לו וכ"ח בילחוט יבע"יו. ד) וד"ל רבה פ"יו. ה) [איני], ו) [ל"ל משדר], ו) וכל זה הדיבור אינו מפרש"י ושייך לתוספות וכ"ה בע"ין, ח) ל"ל תבואת הארך ת"א עללא דארעא יארן עד מו שנכנו דמושמו (ויקרא כג), ט) משום שלא כ״ה הגרסא בע״י, י) [ל״ל

הגהות הב"ח

(A) רש"י ד"ה היינו דכתיב כו' כי היכי דבתאנים הטובות יכא: (ב) תום' ד"ה נ"ב כלומר דהשתא לא האמר הכא הא יראוני מוחלין מחילה מורה אלא כשנתחרט ועדיין לא שב בכל לבו חוליו והיינו לח שב ככל לכו מולף והא דקאמר בשבועות דף י"ב דבעובר ונתחרע לח זו משם עד שמוחלין לו ומשמע [מחילה גמורה] היינו דוקא במצות עשה וההוא ברייתא האמר על עשה ול"ת חשובה מכפרת מיירי בשב בכל לבו ע"י יסורין שעושה בגופו אז יתכפרו לו לגמרי [והשאר חסר]: (ג) ד"ה זה הממליא וכו׳ לכיתו חין ממציאין לו שיפדה עלמו ממציאין לו מעות הס״ל:

גליון הש"ם

דהוה ליה ל"ת. עיין תשובת פנים מאירות ח"א סימן כ"ו ובספר מים חיים להפר"ח בתשובה האחרונה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תום' ד"ה הל ירלוני בני וחלינה דרי ישחנותל נ"ב עי' בסוף ספר מים חיים להפר"ח דף מ"ד ע"ב ד"ה נתקשיתי וכו' וד"ה אמר וכו':

רבינו חננאל

יש נספה בלא משפט מעשה דמרים מגדלא נשיא ומרים ומגדלאז מגדלא שער נשיא ויש מגולא שנו נשיא ויש מי שאומר כענין חלום ראה דברים הללו. ולא עוד אלא רב ביבי בז השדים לפיכך יש לומר כדרך הזה ראה ואין יין עליו ופתרון יש: נספה בלא וגו' כגון אדם שהרג חבירו. ותסיתני שהוג חבידה חומיתבי בו. אתה מעלה בדעתך כיון שאתה בא בדבריך הללו בעקיפין אתה מדמה היארו בעקיפין אונה מו מה להסית ואינך יכול להסית אלא (ברבוי מור) מיכן שהשטן של איוב אדם שהשטן של איזב אום היה. הן בקדושיו לא אמין כלומר אינו מאמין להם לחיות הרבה שמא בזקנותם יטו מן הדרך הטובה [וקשיא לי דהא אמרינן ביומא כיון שאדם